

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2007:85

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 1 OCH 2

Vårdsnäs–Västerby

Ombyggnad av elnätet

RAÄ 124, RAÄ 214, Vårdsnäs–Västerby
Vårdsnäs socken, Linköpings kommun
Östergötland

Dnr 421-846-2006

Sofia Lindberg

UV ÖST RAPPORT 2007:85

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 1 OCH 2

Vårdnäs–Västerby

Ombyggnad av elnätet

RAÄ 124, RAÄ 214, Vårdnäs–Västerby
Vårdnäs socken, Linköpings kommun
Östergötland

Dnr 421-846-2006

Sofia Lindberg

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Utskrift UV Öst, Linköping 2007

Kartor ur allmänt kartmaterial, ©Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2007 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2007:85

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Kulturmiljö	7
Metod och genomförande	7
Resultat	7
Område 1 (RAÄ 300)	7
Område 2 (RAÄ 124, RAÄ 299)	7
Område 3 (RAÄ 214)	8
Åtgärdsförslag	8
Referenser	9
Litteratur	9
Arkiv	9
Administrativa uppgifter	9
Bilaga 1a. Schaktplan område 1	10
Bilaga 1b. Schaktplan område 2 och 3	11
Bilaga 2. Schaktbeskrivning	12
Bilaga 3. Anläggningsbeskrivning	13

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för utredningsområdet markerat.

Fig 2. Utdrag ur analoga Gröna kartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2

Vårdnäs–Västerby

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst utförde sommaren 2006 en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, mellan Vårdnäs och Västerby, Vårdnäs socken, Linköpings kommun i Östergötland. Anledningen var att E.ON Elnät Sverige AB arbetade med ombyggnad av elnätet i området. Utredningen bestod av kart- och arkivgenomgång samt sökschaktsgrävning i tre områden som bedömts som särskilt känsliga. Gräv företaget berörde gravfältet RAÄ 124, Vårdnäs socken, vilket i den berörda delen föreföll mycket förstört, även om gravfältets status inte säkert kunnat bedömas. Väster om RAÄ 124 framkom några stolphål, vilka fått beteckningen RAÄ 299. Norr om kanalen mellan sjöarna Stora och Lilla Rängen påträffades också ett par stolphål och troligen en härd, RAÄ 300. Vid den fossila åkermarken RAÄ 214 framkom röjningssten invid ett stenblock, ett dike samt ett par eventuella rester av stengärdesgårdar.

RAÄ UV Öst anser att inga ytterligare arkeologiska insatser är nödvändiga då fornlämning kunde undvikas genom mindre justeringar av ledningssträckningen. Länsstyrelsen i Östergötlands län beslutar vidare i ärendet.

Bakgrund

Med anledning av att E.ON Elnät Sverige AB arbetade med ombyggnad av elnätet i området Vårdnäs–Västerby, Vårdnäs socken, Linköpings kommun, utförde Riksantikvarieämbetet UV Öst (RAÄ UV Öst) år 2006 en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, i området. Länsstyrelsen i Östergötlands län fattade beslut om utredningen 2006-05-15. I arbetet ingick rasering av befintlig luftledning samt förläggande av ny jordkabel. Eftersom man grävt genom en tidigare iakttagen stenläggning beslutades 2006-08-24 om efterundersökning inom RAÄ 124. Aktuell sträcka för arbetsföretaget omfattade cirka 6 km schaktning för jordkabel och ungefär motsvarande sträcka för rasering.

Syfte

Målsättningen med utredningen var att klargöra huruvida lagskyddade fornlämningar eller övriga kulturlämningar kunde komma att beröras av arbetsföretaget. Utgångspunkten var att arbetet skulle styras på så sätt att eventuella lämningar inte berördes. Utredningen skulle utifrån resultatet även föreslå eventuella vidare antikvariska åtgärder. Resultatet skulle kunna ligga till grund för länsstyrelsens vidare bedömningar i ärendet.

Fig 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan och FMIS med de områden som valdes ut för sökschaktsgrävning markerade. Skala 1:15 000.

Kulturmiljö

Området kännetecknas av övergångsbygd med hög uppodlingsgrad och ett böljande landskap. Insprängt i landskapet finns betesmarker, sjöar och vattendrag samt mindre skogspartier. Längs arbetets sträckning finns ett stort antal registrerade lämningar. Bland lämningstyperna kan nämnas gravar, gravfält, fossil åkermark, lägenhetsbebyggelse m m.

Utifrån den kulturhistoriska miljön och topografin i området bedömdes att möjligheten att påträffa ytterligare forn- och kulturlämningar som stor.

Den planerade jordkabeln skulle bland annat passera Vårdnäs gamla tomt (RAÄ 297), gravfältet vid Grönlund (RAÄ 124) samt fossil åker vid Saxtorp (RAÄ 214). Arbetsföretaget utfördes inom ett av de regionala intresseområdena för kulturmiljövården, *Vårdnäs kyrkomiljö* (Linköping nr 54) och ett riksintresse för kulturmiljövården, *Kinda kanal* (Linköping nr 28). Raseringen berörde tidigare nämnda gravfält (RAÄ 124) samt en fornlämningsliknande lämning (RAÄ 267).

Metod och genomförande

Inledningsvis gjordes en kart- och arkivgenomgång. Litteraturen utgjordes främst av topografisk litteratur och arkeologiska rapporter. Kartmaterialet utgjordes företrädesvis av lantmäteriakter.

Därefter utfördes en besiktning i fält. Då lokaliserades synliga lämningar samt områden där dolda lämningar bedömdes kunna finnas. Efter detta gjordes bedömningen att utredning, etapp 2, skulle utföras inom tre områden för att utreda förekomst av eventuell fornlämning. Två platser krävde närvaro av arkeolog vid rasering av befintligt luftnät. Det arkeologiska arbetet utfördes i samband med arbetsföretaget.

Resultat

I samband med utredning, etapp 2, påträffades lämningar av arkeologiskt intresse inom samtliga områden som var utvalda för sökschaktgrävning. Vid rasering av luftnätets stolpar vid RAÄ 267 och RAÄ 124 kapades stolparna vid marken och lyftes ned, så att inga fornlämningar skadades.

Område 1 (RAÄ 300)

Område 1 låg i hagmark med uppstickande stenblock och omgavs av blandskog. Längs intilliggande landsväg fanns träd som skulle beaktas vid grävföretaget. I de södra delarna av område 1 framkom två stenskodda stolphål och en härdrest eller stolphål som i FMIS har fått beteckningen RAÄ 300. Lämningarna fanns på en flack yta just innan topografin stiger, cirka 120 meter norr om förbindelsen mellan Stora och Lilla Rängen. I samma schakt fanns bitvis ett grått lerlager med inslag av träkol, cirka 0,03 meter tjockt. Den eventuella bopplatsen fortsätter troligen åt öster och väster, då inga lämningar framkom i schakten norr och söder om.

Ca 70 m söder om stolphålen påträffades en äldre väg, troligen i öst-västlig riktning. Fyndmaterialet indikerade en datering till 1800- eller tidigt 1900-tal. I områdets norra delar fanns två mindre ansamlingar av vad som tolkades som röjningssten. Samtliga anläggningar utom vägen markerades ut och undveks av grävföretaget.

Område 2 (RAÄ 124, RAÄ 299)

I åkermark, cirka 130 meter väster om sjön Stora Rängen, söder om den gamla landsvägen, fanns tre stenskodda stolphål samt ett som bedömdes som mer osäkert. Bitvis fanns mycket sten, stänk av bränd lera och träkol i matjorden. Lämningarna har i FMIS fått beteckningen RAÄ 299. Troligen finns här två odlingshorisonter, dock utan tydlig distinktion. Anläggningarna markerades ut och undveks av grävföretaget.

RAÄ 124 är beläget mellan sjön Stora Rängen och den gamla landsvägen. Gravfältet beskrevs av Nordenskjöld år 1878 men det är idag svårt att avgöra ursprunglig utbredning och lokalisering (se vidare FMIS). Området har använts som grustag och bebyggt med två sommarstugor. Stenblock och mindre sten samt tegel, kakel och fajans finns i ytan. En elstolpe med nedgrävda stag, som nu skulle raseras, stod inom området. På en yta av ca 2x0,7 m, i västra

delen av RAÄ 124, påträffades en stenläggning som inledningsvis tolkades som en möjlig rest av en stensättning tillhörande RAÄ 124. Vid efterundersökningen påträffades föremål från 1900-talet i ett underliggande sandlager och det kan uteslutas att just denna stenpackning skulle vara en grav. Troligen rör det sig om en stenlagd yta som tillhört befintlig bebyggelse. Schaktet var upp till 0,65 meter djupt och ytterligare stenar iaktogs under ovan nämnda sandlager, varför gravfältets status i området inte kan bedömas med säkerhet.

Område 3 (RAÄ 214)

RAÄ 214 beskrivs som ett område med förhöjningar och röjningsrösen, belägna inom en ca 130x70 meter stor yta (FMIS). Området utgörs i väster idag av en hästhage och i öster av skogsmark. I ledningssträckningen inom RAÄ 214 påträffades lämningar som kan knytas till den fossila åkermarken; ett röjningsröse och eventuellt resterna av en stengärdesgård. Även strax norr om RAÄ 214 framkom resterna av vad som kan ha varit en stengärdesgård.

Ca 40 m söder om RAÄ 214:1 fanns ett igenfyllt dike i NV-SÖ riktning, vilket utgjort begränsning av en äldre åkeryta åt sydväst. Samtliga lämningar utom diket kunde undvikas genom att ledningen flyttades något.

Åtgärdsförslag

RAÄ UV Öst anser att inga ytterligare arkeologiska insatser är nödvändiga då fast fornlämning kunde undvikas genom mindre justeringar av ledningssträckningen. Länsstyrelsen i Östergötlands län beslutar vidare i ärendet.

Linköping i oktober 2007

Sofia Lindberg

Referenser

Litteratur

Nilsson, P. 2003. *Planerad golfbana inom Vårdnäs–Västerby*. Rapport RAÄ UV Öst 2003:25. Linköping.

Arkiv

FMIS (Informationssystemet om fornminnen), <http://www.fmis.raa.se/fmis/>

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Landskap: Östergötland

Kommun: Linköping

Socken: Vårdnäs

Plats: Vårdnäs–Västerby

Undersökningens mittpunkt: X6457490, Y1492450

Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V

Höjdsystem: RH00

Riksantikvarieämbetet dnr: 421-846-2006

Länsstyrelsen dnr: 431-3160-06

Länsstyrelsen beslutsdatum: 2006-05-15 (utredning), 2006-08-24 (efterundersökning)

Projektnummer: 1520783

Intrasisprojekt: O2006:37

Rapportnummer: 2007:85

Ansvarig arkeolog: Sofia Lindberg

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: E.ON Elnät Sverige AB genom Scotts Ledningsprojektering

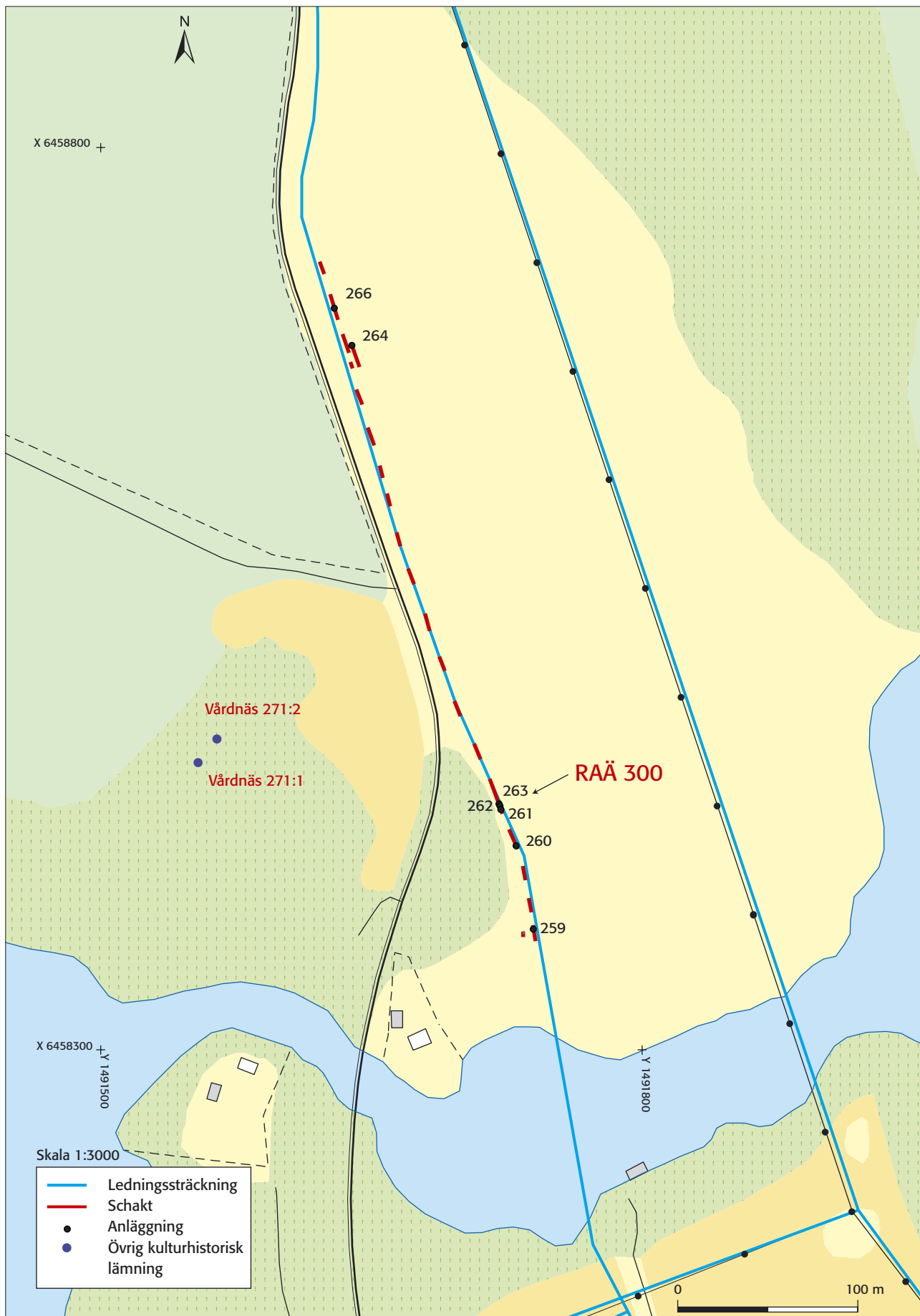
Undersökningstid: Sommar 2006

Undersökningssområde: Ca 6 km ledningssträcka

Arkivhandlingar: –

Fynd: –

Bilaga 1a. Schaktplan område 1

Bilaga 1b. Schaktplan område 2 och 3

Bilaga 2. Schaktbeskrivning

Område 1

Längd: 3–20 meter

Djup: 0,2–35 meter

Bredd: 1 meter

Matjorden utgjordes i de lägre partierna av sandblandad lera och undergrunden av en hård, gråvit sandblandad lera. På de högre lägena bestod matjorden av sand och undergrunden av sandig morän.

Område 2

Längd: 7–20 meter

Djup: 0,3–0,8 meter

Bredd: 0,9 meter

Matjorden utgjordes av sandblandad lera med stänk av träkol och enstaka bränd lera. Undergrunden bestod av hård, sandig lera med enstaka stenar.

Område 3

Längd: 2–11 meter

Djup: 0,1–0,5 meter

Bredd: 1,1 meter

Matjorden utgjordes av sandig lera och undergrunden av en ljus lera.

Bilaga 3. Anläggningsbeskrivning

A nr	Typ	Storlek (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
203	Dike	–	0,35	0,4	Igenfyllt dike i öst-västlig riktning. Begränsning av äldre åkeryta. Synligt i markyta. Fyllt med ljus lera.
210	Röjningssten	2,5	–	–	Röjningssten i storlek mellan 0,05–0,25 m invid ett stort stenblock.
212	Stengärdesgård?	–	–	–	Osäker tolkning. Max bredd 0,5 m. Stenar i storlek mellan 0,2–0,5 m. 1–2 skift synliga.
230	Dike	–	1,2	–	–
232	Stolphål	0,4	–	–	Osäkert. Stenskott. Brunrå lera mellan stenarna. I östra schaktväggen.
233	Stolphål	0,4	–	–	Stenskott med brun lera i fyllningen.
234	Stolphål	0,3	–	–	Stenskott med brun lera i fyllning.
235	Stolphål	0,3	–	–	Osäkert. Brun lera i fyllning. Synligt i östra schaktväggen.
259	Väg	–	–	–	Enklare väg bestående av två separata lager. 1. Krosstensliknande småsten 2. Tegelkross och -brockor, små till knytnävsstora stenar, kakel. Troligen mindre väg med ursprung i 1800-tal eller tidigt 1900-tal. Har enligt muntlig uppgift från boende inte varit i bruk de senaste 70 åren.
260	Röjningssten	0,6	–	–	Ansamling av sten i övre delen av matjorden – sannolikt röjningssten. Storleken på stenarna var mellan 0,1–0,25 m.
261	Stolphål	–	–	–	Stenskott stolphål. Ej tydligt avgränsat. Träkolsstänk mellan och runt stenarna.
232	Stolphål	–	–	–	Stenskott stolphål i schaktets östra kant. Skärvig sten och natursten. Ej tydligt avgränsat.
263	Stolphål/härdrest?	0,4	–	–	Stenskott stolphål/härdrest med skärvig sten. Träkolsstänk. Stenarna var mellan 0,03–0,1 m stora.
264	Röjningssten	–	–	–	Eventuellt upplagd röjningssten invid ett större block. Stenarna ca 0,3 m stora.
266	Röjningssten	1,5	–	–	Ansamling av stenar i storlek mellan 0,25–0,45 m. Matjordsliknande fyllning mellan stenarna.
200001	Stengärdesgård?	–	–	–	Osäker tolkning. Lagda stenar mellan 0,05–0,2 m i schaktets östra kant. Ej hela bredden eller längden synlig.
200002	Stenläggning	–	–	–	På en yta av ca 2x0,7 m påträffades väl lagda stenar där de flesta var mellan 0,15–0,25 m stora. I ett underliggande sandlager påträffades föremål från 1900-talet. Troligen rör det sig om en stenlagd yta som tillhört befintlig bebyggelse.